

Identitet – ELM – ledarskap

Vad menas med begreppet identitet? Vid ELM:s förkunnardagar i augusti 2015 i Åhus stannade vi inledningsvis just inför frågan vad identitet är och hur Begreppet kan förstås utifrån ett bibliskt perspektiv. Denna artikel är baserad på inledningen vid detta tillfälle.

I ELMs identitetsdokument finns en inledning med några generella observationer om identitet.¹

”Innan vi försöker beskriva ELM:s identitet vill vi inledningsvis säga något om vad en identitet är. En människas identitet bestäms inte enbart av hennes önskan att vara en viss typ av människa. Den formas också av en mängd faktorer som hon inte har valt, som uppväxtmiljö, skolgång, språk och kultur. Identitet och historia hör alltså tydligt samman. Detsamma gäller för en förening eller sammanslutning som ELM. Vid sidan av våra stadgars portalparagrafer är vår identitet formad av bakgrund, gemensamma erfarenheter och förhållningssätt, mötesformer, personer och personligheter, vänskapsband och mycket annat. Med den starka kopplingen mellan historia och identitet är det ofrånkomligt att i ett identitetsdokument beskriva ELM-rörelsens rötter, inte i första hand för att kritisera, utan för att vi ska kunna förstå oss själva.”

Identitetsfrågan som sådan har inte varit helt central i den förkunnelsestradition som ELM står i. Men vi vet att den teologiska profilen och den historiska bakgrunden är grundläggande för att förstå vad ELM är. Vi vet också att ett id-kort innehåller just flera mycket viktiga historiska sakuppgifter. Uppgift om dag, ort och land för min födelse finns antecknat också i ett pass. Det anger vidare medborgarskap och säger därför något om passinnehavarens kulturella hemvist, språk och kanske till och med livssyn.

URSPRUNG I BIBELN

Det som vi har tagit fasta på i identitetsdokumentet är betydelsen av de historiska rötterna. Det visar sig att även Bibeln uppehåller sig vid varifrån vi kommer. Ursprunget är en grundsten i Bibelns hållning till tillvaron. I det fjärde budet uppmanas vi: ”Hedra din far och din mor, så att du får leva länge i det land som Herren din Gud ger dig” (2 Mos. 20:12). Ett löfte ges till budet men inte någon förklaring. Ändå är det tämligen givet att motiveringen till budet är att utan endera av våra föräldrar hade vi inte varit här; vi hade aldrig blivit

*Bibeln
uppehåller
sig vid
varifrån vi
kommer.*

till. Det är ett historiskt faktum som inte kan förnekas. Det bör vi inte glömma, och att förakta våra föräldrar vore att förakta vår egen existens. Det gäller alldeles oavsett om föräldrarna annars har levt upp till vad vi kan anse att de borde. Det är föräldrarna jag har att tacka för att jag lever.

Än starkare talar det första budet om vårt ursprung. Föräldrar är viktiga, de ska hedras, men än viktigare, ja, viktigast av allt är Gud, Skaparen. Utan Gud hade inte någon av oss människor funnits. Utan Skaparens "Varde!" i begynnelsen hade varken jord eller himmel funnits. I Honom har vi vårt ursprung. Därför heter det i det första budet: "Du ska inte ha andra gudar vid sidan av mig" (2 Mos. 20:3). Den motivering till budet som vi finner i sammanhanget är faktiskt inte Guds handlande som Skapare utan som Frälsare: "Jag är Herren din Gud som har fört dig ut ur Egyptens land, ur trädgårdshuset" (2 Mos. 20:2). Det är Guds räddning av folket ur slaveriet hos en främmande herre, farao, historiska fakta, som utgör inledningen till de tio budorden. Utan Herrens mäktiga ingripande i Egypten hade Israels barn inte blivit Guds egendomsfolk. I vilket fall som helst finns ingen annan Gud än Herren, och därför ska vi människor inte heller ha någon annan gud vid sidan av vår Gud, Skapare och Frälsare. Däri ligger en betoning av vårt ursprung.

SPRÅK OCH IDENTITET

En annan sak som är viktig för identiteten är språket. Man talar ibland om "ordets makt över tanken". I modern språkforskning, lingvistik, betonas också språkets betydelse för vår förståelse av världen. Det sägs att utan språket kan vi inte tänka. Sä-

kert ligger det mycket i det. Språket hjälper oss att tänka. Det sägs också att språket helt och hållet skulle styra vårt tänkande. Det är kanske att ta i, men det är klart att de ord och begrepp som finns i språket kan begränsa också vår tanke. Jag tror att man skulle kunna säga att språket sätter en ram för tänkandet. Samtidigt finns en dynamik genom att nya ord hela tiden införlivas i språket, till exempel inom datateknik eller genom en fördjupad förståelse av materien. Genom sådana nya ord och begrepp och dessas definitioner får vi bättre grepp om vad som händer i datorn eller i människokroppen eller atomen. Det är så vi lägger jorden under oss (1 Mos. 1:28). Vi gör det i stor utsträckning genom språket.

I samma utsträckning som vi tänker på svenska, formulerar våra känslor och önsningar på svenska, är vår förståelse av vilka vi är också beroende av det svenska språket. Vår identitet är på det viset starkt knuten till eller förknippad med det svenska språket, svenska erfarenheter och värderingar. För en fransman spelar det franska språket, den franska historien och traditionen stor roll för hur han uppfattar sig själv. Detsamma gäller för en spanjor, tysk eller amerikan. Språket spelar stor roll för identiteten.

En blick bakåt i den kyrkohistoriska backspegeln visar att Luthers bibelöversättning på 1500-talet har fått en mycket stor betydelse för det tyska språket och dess utveckling. I Afrika används på många håll engelska eller franska som första eller andra språk. Jag föreställer mig att det måste vara en stor skillnad att som ung växa upp med exempelvis engelska som modersmål – eller ett lokalt stamspråk. Man får då tillgång till hela den engelska kulturen, hela den engel-

ska litteraturen, traditionen och bildningen – allt följer med det engelska språket. Eller så lär man sig att tänka och förhålla sig på ett icke-skriftspråk, som kanske talas av några hundra eller tusen personer. Kontrasten är påtaglig. Samtidigt är säkerligen det lokala stamspråket knutet till platsen och folkets historia på ett sätt som ett världsspråk som engelska inte kan matcha.

Kanske är det något man inte tänker på. Också för oss i Sverige kan det vara så. I och med att vi kan svenska, blir det svenska språket liksom mediet för oss att leva i. Vi tänker inte så mycket på det, men det är egentligen alldeles lika självklart som det är helt grundläggande. Och genom det svenska språket, genom att vi behärskar det, så får vi tillgång till den svenska historien, den svenska litteraturen. Därmed utvidgas våra möjligheter att förstå världen, att förstå vilka vi är. Och vi får ett gemensamt arv – det svenska arvet. Vi kan referera till svenska sånger, dikter och författare, som vi alla känner till, som har använt vårt språk för att formulera sig. Då kan vi också själva uttrycka oss mer nyanserat och precist om världen och oss själva.

PERSONLIGA ERFARENHETER

För egen del har jag haft särskild anledning att fundera mycket över identitetsfrågan i och med att min fru är från Japan. I vårt äktenskap har japansk kultur och japanskt språk förts samman med svensk kultur och svenskt språk. Det har varit – och är – en ganska spännande utmaning naturligtvis, som kräver en del extra ansträngning och arbete men också ger mycket tillbaka.

När min fru först kom till Sverige var det inte ovanligt att hon blev tillfrågad: "Har

du blivit svensk än?" Den där frågan visar en mindre förståelse för vad det innebär att komma från en främmande kultur med ett främmande språk. För om man har vuxit upp och levt större delen av sitt liv i Sverige och sedan tillbringat några år i ett annat land, inte upphör man att vara svensk då. Min fru är fortfarande japanska och kommer så att förbli. Den grundläggande präglingen från barndom och skolgång i hemlandet kan inte göras om intet. Å andra sidan kan hon inte känna sig lika japansk efter trettio år i Sverige som hon hade kunnat om hon hade bott kvar i Japan. Även en lång vistelsetid i Sverige sätter sina spår. Men när hon ska uttrycka sig och tolka vad hon upplever, så är det fortfarande så, att det är det japanska språket som hjälper henne att förstå vad som händer i hennes liv och runtomkring. Svenskan och engelskan kan inte riktigt konkurrera.

Våra barn har vuxit upp i Sverige, men vår äldsta dotter bodde i ett och ett halvt år i Japan – fram till att hon var lite drygt tre år. Då talade hon ogärna svenska fastän jag talade svenska med henne och hon förstod mig väl. Under den första tiden efter det att vi kommit tillbaka till Sverige, fick hon träna sig i att börja uttrycka sig på svenska.

Men därefter har våra barn gått i svensk skola, läst svenska tidningar och umgåtts i första hand med svenska vänner. De har lärt sig förstå och förhålla sig till världen i första hand på svenskt sätt. Sen har de varit på utbytesår i Japan och på egen hand kunnat utforska japansk kultur och lära sig mammas språk lite bättre. De har haft både svenskt och japanskt pass och i "genetiskt" avseende är de till hälften japaner och till hälften svenskar. Likväl är den svenska präglingen,

*Det moderna förhållningssättet är ett annat:
Bli den du vill vara!
Det är bara fantasin som sätter gränserna.*

ja identiteten, helt dominerande på grund av det omgivande svenska majoritetsspråket och dito kulturen. Det är ganska naturligt för dem att tala om det.

OLIKA KULTURER

I ELM:s led finns många som har missionsanknytning, som har vuxit upp i Afrika eller tillbringat lång tid där. I sådana omständigheter har man också möjlighet och anledning att fundera över sin identitet och över språkets betydelse för identiteten. Det är helt centralt och grundläggande för hur vi är som människor: var, när och under vilka omständigheter vi har vuxit upp. Det påverkar våra möjligheter att förstå varför vi är här, vilka vi är och varför. Det är i stor utsträckning språket och historien som anger ramarna för mitt tänkande och för min förståelse av vem jag är.

Man kan lägga till att vi behöver en stabilitet, ramar som inte ändras eller flyttas för mycket. Det kan vara traumatiskt för ett barn att ryckas upp ur en miljö och flyttas till en annan. Som vuxen förstår man mer av vad som händer när man kommer till en ny och främmande kultur. En vuxen kan vara mer förberedd på det ovana; det som brukar

kallas kulturchock. Man är nyfiken och försöker orientera sig. Den svåraste upplevelsen är ofta att återvända till hemlandet. Då är man inte alltid beredd på att man själv har förändrats och att saker och ting har förändrats en del där hemma. Man har missat möten och fester, trevligheter och otrevligheter som har pågått i hemlandet. Väl hemma är det lätt att man känner sig främmande – kanske mycket mer än vad man hade förväntat sig. Den erfarenheten har jag själv gjort och den är säkert inte unik. Det kan ta lite tid att få grepp om vad som har hänt med mig under bortovaron. Har det påverkat min identitet?

Jag tror att Bibeln bejakar dessa saker förbehållslöst: Vi behöver respektera och bejaka vårt ursprung, varifrån vi kommer. Men det innebär också begränsningar. Det moderna förhållningssättet är ett annat: Bli den du vill vara! Det är bara fantasin som sätter gränserna. Vill du byta kön så gör det! Problemet sitter bara i huvudet. (Det är djupast sett en existencialistisk hållning. "Existensen föregår essensen" eller om man så vill identiteten. Det vill säga att vad en människa är, är omöjligt att säga, det är upp till henne att välja vad hon vill vara.

Det finns ingen mening med den mänskliga existensen. Det är därför människans sak att ge existensen mening, innehåll eller "essens".)

Bibeln betonar i stället att Gud har gett världen en viss form, gjort blomman att vara blomma och människan att vara människa – allt för att tjäna och ära Skaparen, liksom varje verkligt konstverk ger ära åt upphovsmannen. Människan kan inte välja att vara blomma eller tvärtom. Allt har sin av Gud givna plats och bestämmelse. Essensen föregår existensen. Människan och hennes kallelse fanns i Guds tanke innan hon skapades. För att människan ska bli klar över sin bestämmelse måste hon bli klar över vem hon är, sitt ursprung och sin identitet. För att nå dithän behöver människan veta varifrån hon kommer. Så är det även med ELM:s identitet.

ELM:S URSPRUNG

Vad är då viktigt i ELM:s ursprung och historia? 1911 är naturligtvis ett viktigt årtal, när Missionssällskapet Bibeltrogna Vänner bildades. Men ELM:s historia går egentligen längre tillbaka i tiden, till 1858 (respektive 1860) då Nordöstra Skånes och Hässleholms missionsföreningar bildades – samma år som konventikelplakatet upphävdes. Det är viktiga årtal, milstolpar, som är grundstenar i vår identitet och alla som har någon anknytning till ELM. För ELM har de stor betydelse.

Men väckelserörelsen har sina rötter ännu längre tillbaka. Herrnhut 1722 är ett viktigt startår för den väckelse som nådde in i och fick fäste i norra Skåne under 1700-talets senare del. Den herrnhutiska väckelsen har gjort sig gällande i ELM-sammanhang

genom sin särpräglade förkunnelse och sina älskade sånger långt in i vår tid. Dessförinnan kan vi tänka på de viktiga pietistiska rötterna i 1600-talets Tyskland representerade av först Jakob Spener, som utarbetade det pietistiska programmet med samlingar i hemmen för de fromma, och därefter Herman Francke, som förverkligade programmet. Men det var ändå inte början.

Den store reformatorn och bibelöversättaren Martin Luther är naturligtvis mycket väsentlig för vår identitet, men det började inte heller med Luther. Den böhmiske reformatorn Jan Hus (1400-talet), som förespråkade att både bröd och vin skulle delas av nattvardsgästerna, är inte heller oviktig för vår identitet. Hus förvaltade idéer från engelsmannen John Wycliffe, som hade översatt Bibeln till engelska. Fler portalfigurer eller rörelser – som valdensarna och deras lekmanpredikanter – kunde nämnas.

Inte heller kan vi gå förbi Paulus som helt grundläggande för vår identitet i Kristus. Men det var inte heller med Paulus det började. Jesus Kristus är helt central för vår identitet, men det började ju faktiskt ännu tidigare. David, Mose, Abraham, Adam kunde vi också nämna och till sist, den Tre-enige Herren själv. Allt börjar med Gud den treenige Skaparen. Människan är skapad till Guds avbild och Kristus är "utstrålningen av Guds härlighet och hans väsens avbild" (Hebr. 1:3). Här finns vår yttersta identitet – i Gud själv.

Vi kan i slutändan inte förstå vilka vi är vare sig som människor eller som ELM utan att relatera oss till Gud. Och vi kan inte veta så mycket om Gud utan Skriften. Den moderna människan har problem med sin identitet. Hon har strukit Gud ur ek-

Väckelserörelsen har sina rötter ännu längre tillbaka.

Ska vi bli kloka på vilka vi är, bör vi veta var vi kommer ifrån, känna vår historia. Då kan vi bli klara över vår identitet.

Vi behöver bejaka våra begränsningar och akta oss för gränsöverskridande förändringar.

vationen eller i vart fall underkänt Bibeln som kunskapskälla. Men faktum är att människans identitet inte kan definieras utan Skriftens Gud. Det är också den bibliska uppfattningen – därför att vi är skapade till Guds avbild. Vi ska likna Gud. Och som människa kan jag inte definieras eller förstås utan Gud. Inte heller kan ELM göra det.

Å andra sidan kan jag inte förstås utan mina föräldrar. Jag kommer från Malmö; det är där jag är uppvuxen. Jag har bott drygt tjugo år av mitt liv där. Jag kan inte heller förstås utan Sverige.

EN BESTÄMMANDE RAM

Detsamma gäller ELM, som inte kan begripas utan Axel B Svensson, Rosenius, Luther, Zinzendorf med flera. ELM kan naturligtvis inte heller förstås utan Kristus och den Treenige. Och denna historia utgör en bestämmande ram för oss och för ELM, vill jag påstå. Det finns naturligtvis också en frihet i dag och för framtiden. Det är inte så, att vi är 100 procent *bestämde* av det som har varit, men vi bör bejaka att vi är *begränsade* av historien, av vårt arv. Ska vi bli kloka på vilka vi är, bör vi veta var vi kommer ifrån, känna vår historia. Då kan vi bli klara över

vår identitet. Vi behöver bejaka våra begränsningar och akta oss för gränsöverskridande förändringar. En man kan känna sig främmande i sin manliga kropp, men det är inte en lösning att ”byta kön”. Försöker vi det omöjliga, kommer det inte att lyckas väl bara för att vi tror det. Vi måste bejaka att vi är skapade varelser och som skapade begränsade – av vår bakgrund och kultur, av vårt språk och vår erfarenhet som människor.

Och vad blir nu slutsatsen av detta, om vi ska förstå varandra, vår uppgift och vår kallelse i dag, i denna tid? Vi behöver kunna vår historia – både i närtid och längre tillbaka – och vi behöver lära känna den bibliska historien för att vår identitet ska klarna för oss.

FÖRKUNNELSEN

Skulle man nu försöka sig på att säga något om vad det är som är ELM egentligen, vad kunde man då säga om ELM, om man tog bort förkunnelsen – alla de predikningar som förkunnare har hållit genom åren? Vad skulle bli kvar av ELM om vi skulle kunna tänka bort förkunnelsen? Nästan ingenting alls skulle vara kvar, skulle jag vilja påstå. Det har varit och det är Ordet som står i centrum i verksamheten och ska så förbli.

Det betyder att ELM:s predikanter behöver kunna sin historia. ELM-arna behöver göra detsamma. Och jag menar att förståelsen av förkunnelsens – och därmed förkunnarens – betydelse för ELM och ELM:s identitet i dag kan vara otillräcklig. Det är därför ELM:s styrelse har tagit initiativ till att ordna förkunnardagar. Det är för att hjälpa oss att se bättre och tydligare vad ELM är och vad vår kallelse har varit, är nu och framöver.

I samma mån som förkunnare är klara över ELM:s identitet och i förkunnelsen ger uttryck för den, oavsett om det sker medvetet eller inte, kommer denna identitet att föras ut i rörelsen. Å andra sidan, om de som är predikanter inte gör det, får frågan ställas vem som då skall göra det. En reflekterad och identitetsfärgad förkunnelse bör stimulera ett intresse för frågorna och generera ett fortsatt levande samtal.

Visst är det så, att vår kärlek till evangeliet finns kvar. Det finns säkert frågor, frustration och invändningar men många förkunnare (och icke-förkunnare) älskar Ordet om Jesus. ELM har varit välsignat och vi önskar att det fortsatt ska få vara det. Vi vill att det ska bli det på nytt, på ett fördjupat och förnyat sätt.

LEDARSKAPETS KALLELSE

Jag vill avsluta denna artikel genom några korta ord om ledarskap. Ledaren i Begrunda nr 1-2015 handlade om att leda – att det är mindre att befalla än att tjäna. Där är Jesus själv vårt alldeles tydliga exempel. Efter 1968 har ledarskap kommit att karaktäriseras som auktoritärt och blivit förknippat med maktmissbruk. Men man kan naturligtvis inte alls undvara ledarskap – inte

någonstans i samhället eller i familjen eller i ett sammanhang som ELM.

Det är intressant att lägga märke till att familjen, ett äktenskap, börjar i det lilla – med två ofta unga människor. Men femtio år senare finns i stället kanske en stor släkt. Man samlas och det finns ett visst mönster för hur man umgås, vad man talar om, vad man håller högt, vanor och förhållningssätt. Allt har sitt ursprung i två människor som låtit viga sina liv samman. De har en stor möjlighet att påverka långt fram i tiden – närmare bestämt dem som de fostrar. Det behöver man därför vara medveten om när man är runt 25 år – vilken potential det finns i äktenskapet, i familjen, vilka möjligheter som finns där. Det är klokt att fundera över vilka vanor man behöver sätta på plats från början, hur vi skall förhålla oss till varandra och våra barn. Det blir nästan som en kultur man skapar genom ett enda äktenskap. Om man gifter in sig i den slakten, så blir det som ett förhållningssätt att lära känna, en kultur, som kan vara till en stor välsignelse om den är konstruktiv och varm.

ELM och kyrkan och till och med nationen kan fungera på ett liknande sätt, men i annan och betydligt större skala. Förutsättningen är dock att det finns någon som håller i taktpinnen, som förstår att vi håller på att forma något här. Det är en kulturskapande gärning som pågår. Så är det för ELM. Det är klart att styrelsen är det formella organ som leder ELM, men är inte förkunnarna egentligen viktigare, kan man undra. Jag skulle tro det. Men om då ELM:s styrelse har ett ansvar att leda ELM, är det då inte nödvändigt att styrelsen för ett aktivt samtal med förkunnarna om vad som bör stimuleras, göras och byggas. Det finns

Identitetsfrågan är en sanningsfråga.

anledning att därvid vara observant på vilka behov och frågeställningar som kan finnas, så att vi kan tala om det som är viktigt och kan gå tillsammans – i bästa fall.

Det har funnits spänningar och motsättningar i det förflutna, splittring och elakheter, synd. Men vår tanke från styrelsen är att om vi försöker säga något om vad som är gemensamt och vi är överens om det, eller nästan, kan vi röra oss, dra, leda. Vi har ett dokument att förhålla oss till. Det behöver inte vara perfekt. Men det är ett dokument som vi kan arbeta med. Det är formellt beslutat och kan ändras i framtiden om det är det som vi kommer fram till. Det ger oss en gemensam uppdaterad plattform – utöver stadgar. Det ger oss en möjlighet att hantera det som vi har lite olika uppfattningar om. Sen behöver vi naturligtvis kunna tala om de svåra sakerna ...

GUDS ANDE

Det är klart att vi också måste be Gud att själv komma i predikan till predikant och åhörare. Vi måste vara ödmjuka, vi måste hålla oss till Ordet. Men i luthersk teologi har man alltid hållit ihop Anden och Ordet. Det har inte varit någon motsättning. Det är uttryckligen sagt att Anden står bakom Skriftens ord. Så har Jesus också använt Skrifterna. Han säger i Johannes evangelium: Sanningens Ande ska leda er in i hela

sanningen (16:12). Vad är det? Jo, det är Nya testamentet – som har lagts till det Gamla testamente som redan fanns. Där har vi *bela* sanningen. Det är Guds Andes verk.

Om vi håller oss till Ordet och om vi ber att Guds Ande skall välsigna den troheten, då vet jag inte om vi kan göra så mycket mer. Då tror jag att vi verkligen har anledning att förvänta oss att Guds Ande också kommer – med tro på Jesus Kristus som Frälsare och Herre.

Identitetsfrågan är en sanningsfråga. Det går inte att förneka den prägling som uppväxtförhållanden medför eller den bestämning av identiteten som följer därav. Det samma torde gälla en rörelse, kultur eller nation. Den har sina bestämda utmärkande drag som man måste förhålla sig till, vare sig man vill eller inte. Att välja väg inför framtiden bör inte ske utan en god kännedom om vem jag är eller utan beaktande av de begränsningar som den egna identitet utgör i kommande valsituationer. Därför är det viktigt inte minst för en rörelses ledning att vara klar över den egna identiteten – för att kunna utöva ett konstruktivt och väl-signat ledarskap i den helige Andes kraft.

Peter Henrysson

Redaktör

1. Missionssällskapet Bibeltrogna Vänner ombildades 2005 till Evangelisk Luthersk Mission – Bibeltrogna Vänner (ELM-BV eller kort och gott ELM).

ELM:s identitetsdokument antogs av ELM:s styrelse genom beslut 20.4 2013. Dokumentet återfinns på ELM:s hemsida.